

BOSNALI EDÂYÎ'NİN MİRACİYE'Sİ

Eda TOK*

Öz: Türklerin İslamiyeti benimsemesiyle İslam inancının beraberinde getirdiği değişimler birçok alana olduğu gibi Türk edebiyatına da tesir etmiştir. Bilhassa Hz. Muhammed'in hayatı, özellikleri, mucizeleri gibi çeşitli hususlar edebî metinlere yansımış; bu bağlamda siyer, hilye, mevlid, kırk hadis, miraciye gibi farklı edebî türler ortaya koyulmuştur. Klasik Türk edebiyatında, Hz. Muhammed'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya gitmesi ve oradan da semaya yükselmesi mucizesi olan miraç hadisesi en çok işlenen konulardan olmuştur. Hz. Muhammed'in en büyük mucizelerinden biri olarak kabul edilen miraç hadisesi, divanlarda ve mesnevilerde işlenmiş, miracı konu edinen manzum ve mensur olmak üzere çok sayıda "miraçname" ya da "miraciye" adlı müstakil eserler de yazılmıştır. Bunlardan biri de çalışmanın konusunu da oluşturan Edâî'ye ait olan miracıyedir. Tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda ismine tesadüf edilmeyen Edâî hakkındaki bilgiler onun Saraybosnalı olduğu, XVI. yüzyılda yaşadığı ve Türkçe şiirler yazdığı ile sınırlıdır. Edâî'ye ait miraciye, Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesinde R-4007 numarasıyla kayıtlı mecmuanın içerisinde 11b-12b ve 15a-16b varakları arasında "Mi'râciyye-i Edâî Efendi" başlığıyla yer almaktadır. Kaside nazım şekliyle yazılan miraciye, 121 beyitten oluşmaktadır. Çalışmada söz konusu bu miracıyenin çevriyazıya aktarılmış, metni ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Bu miracıyenin ortaya koyulup tanıtılmasıyla miraciye türüne katkı sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Klasik Türk edebiyatı, Bosna Hersek, şiir, miraciye, Hz. Muhammed, Edâî.

Mirajiyah of Bosnalı Edayi

Abstract: Following the adoption of Islam by the Turks, the changes brought about by the Islamic faith affected Turkish literature just as it did many other fields. In particular, various issues such as the life of the Prophet Muhammad, his outstanding characteristics and miracles were reflected in literary texts. In this regard, different literary genres such as sirah, hilya, mawlid, forty ahadith, mirajname have been composed in classical Turkish literature, the miracle of Miraj, the Prophet Muhammad's journey from Masjid al-Haram to Masjid al-Aqsa and his ascension from there to the heavens, has been one of the most frequently covered subjects. The miracle of Miraj, which is regarded as one of the greatest miracles of the Prophet Muhammad, was treated as a subject in divans and masnavis, and a large number of individual works called "mirajname" or "mirajiyah", both prose and verse, were written on the subject of miraj. One of these mirajiyahs is Edayi's mirajiyah, which is also the subject of this study. The information about Edayi, whose name cannot be found in the tazkiras and biographical sources, is limited to the fact that he was from Sarajevo and lived in the 16th century. The mirajiyah belonging to Edayi is located in Gazi Husrev-Beg Library under the title "Mi'râciyye-i Edâî Efendi"

* Doç. Dr., Düzce Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Düzce/TÜRKİYE, E-posta: tok_eda@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9939-0154.

between folios 11b-12b and 15a-16b in the mecmua (manuscript poetry anthology) registered under the number R-4007. Written in form of qasida, mirajiyah consists of 121 couplets. In our study, the transcribed text and criticism of this mirajiyah are presented. It is aimed to contribute to the mirajiyah genre by presenting and introducing this mirajiyah.

Keywords: Classical Turkish literature, Bosnia and Herzegovina, poetry, mirajiyah, Prophet Muhammad, Edayi.

Giriş

Mir'âc kelimesi, “yukarı çıkmak, yükselmek” anlamındaki ‘urûc kökünden türemiş bir ism-i âlet olup “yukarı çıkma vasıtası, merdiven” demektir. Terim olarak ise Hz. Muhammed’in göğe yükselişini ve Allah katına çıkışını ifade etmektedir (Yavuz, 2020, s. 132).

Miraç hadisesine Kur'an-ı Kerim'in iki suresinde temas edilmiştir. 621 yılının Recep ayının 27. gecesinde gerçekleşen olay, Kur'an-ı Kerim'in on yedinci suresi olan İsrâ ve elli üçüncü suresi olan Necm surelerinde yer almaktadır. Söz konusu hadisenin İsrâ suresindeki anlatımı şu şekildedir: “Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir (1)” (URL-1).

Kur'an-ı Kerim'in elli üçüncü suresi olan Necm suresinde ise hadise şu şekilde yer almaktadır:

Battığı sırada yıldızla ant olsun ki bu arkadaşınız ne sapıtmış ne de eğri yola gitmiştir (1-2). Kişisel arzularına göre de konuşmamaktadır (3). O (size okuduğu), kendisine indirilmiş vahiyden başka bir şey değildir (4). Onu, çok güçlü, üstün niteliklerle donatılmış biri (Cebrâil) öğretti. O, ufkun en yüce noktasındayken asıl şekliyle görüldü (5-7). Sonra yaklaştıkça yaklaştı (8). Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu (9). Böylece Allah, kuluna vahyini iletti (10). Gözün gördüğünü kalp yalanlamadı (11). Şimdi siz şüpheye düşüp gördükleri hakkında onunla tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? (12) Ant olsun ki onu (meleği) iniş esnasında en sondaki sidretü'l-müntehânın yanında bir daha gördü (13-14). Ki onun yanında huzur içinde kalınacak cennet vardır (15). O an sidreyi bürünen bürümüşü (16). Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı (17). Hiç kuşkusuz o, rabbinin âyetlerinden en büyüğünü görmüştür (18). (URL-2).

Hiz. Muhammed'in en büyük mucizelerinden biri olarak kabul edilen miraç hadisesi hemen bütün Müslüman milletlerin edebiyat, mûsiki, minyatür, hat gibi pek çok sanat dalına çeşitli yönleriyle yansımasıdır. Ancak miracı konu alan eserlerin “mirâcnâme “ve “mirâciye” adıyla daha ziyade İranlılar ve Türkler tarafından özellikle edebiyat sahasında ortaya koyulduğu görülmektedir (Uzun, 2020, s. 145). Miraciye, Hiz. Muhammed'in miraç mucizesini anlatan, umumiyetle mesnevi veya kaside nazım şekilleriyle yazılmış kısa şiirlerin adıdır (Akar, 1987, s. 6).

Türk edebiyatında miraç hadisesini anlatan müstakil eserler bulunduğu gibi miraç hadisesinin siyer, mevlid, muhammediye ve mu'cizat-ı nebî türünden eserlerin içerisinde bir bölüm olarak yer aldığı da görülmektedir. Aynı zamanda divanlar ve din dışı mesnevilerde de bu konuda şiirlere yer verilmesi bir gelenek hâlini alarak zamanla mesnevilerin miraçname, kasidelerin ise miraciye adıyla anıldığı zengin bir edebî tür oluşturmuştur (Uzun, 2020, s. 135).

Miraçname veya miraciyelerde ortak ve benzer hususlar bulunmakla birlikte eserin hacmi, şairin yeteneği ve şairin miraç hadisesinde merkeze aldığı konulara bağlı olarak

farklılıklar da söz konusu olabilmektedir (Arslan, 2019, s. 32). Kaside formuyla yazılan miraciyelerde konu ortalama elli-altmış beyit içinde özetlenirken mesnevi şeklinde yazılan miraciyelerde iki yüze yaklaşan beyit hacminin sağladığı imkânla konu daha ayrıntılı olarak işlenmektedir. Kasidelerin nesib kısmı, miraç gece meydana geldiği için bu anlama gelen Arapça ve Farsça kelimeler üzerinde kurulumuş söz sanatlarıyla başlar ve ardından gecenin ve gökyüzünün tasviri yapılır. Bazen de şakk-ı sadr mucizesine temas edilir ve miracın safha safha tasviriyle devam edilir. Ümmü Hânî'nin evinden başlayan bu yolculukta Cebrâil'in Burak'ı cennetten getirişi ve Burak'ın uzun uzadıya tasviri yapılır. Daha sonra Hz. Muhammed'in Mescid-i Aksâ'ya gidişi, orada diğer peygamberlere namaz kıldırması, Kudüs'ten tekrar semaya yükselişi, gökyüzünde dolaşma, sema katlarında diğer peygamberlerle tanışması, cennet, Tuba, huriler, köşkler, ırmaklar ve cehennem hayatı çeşitli edebî sanatlarla süslenerek nakledilir. Sanatkârın bakış açılarına göre farklı yorumlarla Hz. Muhammed'in "kâbe kavseyn" makamına ulaşması, Allah ile mülâkatı ve rabbi katındaki değeri anlatılıp namazın miraçta farz kılınması, Hz. Muhammed'in dönüşte hadiseyi ashabına müjdelemesi, müminlerin kabulü, müşriklerin inkârı gibi hususlar da işlenir (Uzun, 2020, s. 135-136).

Türk edebiyatında miraç, ilk defa bir motif olarak *Satuk Buğra Han Destanı*'nda görülmektedir. Çağatay sahasında Hakîm Atâ'nın, hece vezniyle yazılmış 122 beyitlik *Mi'râc-nâmetü'l-Hazret* adlı manzum miraçnamesi, Türkçe yazılan miraçnamelerin ilki kabul edilmektedir. Anadolu sahasında ilk müstakil miraciye ise XV. yüzyılın başında Ahmedî tarafından yazılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren divanların içinde miraciyelerin artmaya başladığı, XVII ve XVIII. yüzyıllarda ise hemen her şairin divanında bir veya birkaç miraciyenin yer aldığı görülmektedir (Uzun, 2020, s. 136; Arslan, 2019, s. 18).

Klasik Türk edebiyatında önemli bir yer tutan miraciyeler hakkında pek çok kitap, makale, tez, bildiri vb. akademik çalışmalar yapılmıştır. Arslan, *Manzum Mi'râc-nâme ve Mi'râciyyeler* başlığı ile iki cilt hâlinde hazırladığı kapsamlı çalışmada "Müstakil Mi'râciyeler veya Mi'râc-nâmeler", "Divanlardaki Mi'râciyeler", "Mesnevîlerdeki Mi'râciyeler", "Mevlidlerdeki Mi'râciyeler", "Muhtelif Eserlerdeki Mi'râciyeler" başlıkları altında 232 şaire ait aruz vezniyle yazılmış 266 manzumeye yer vermiştir (2019). Gülüm, miraciyeler üzerine yapılan çalışmalar hakkında bir bibliyografya hazırlamıştır (2014). Hazırlanan çalışmalarda Edâî'ye ait bir miraciye yer verilmemiştir. Bu çalışmada; Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde¹ kayıtlı bulunan bir mecmuada tespit edilen ve daha önce herhangi bir akademik çalışmaya konu olmayan Edâî'ye ait miraciye ortaya koyularak bu alanda yapılacak araştırmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Mecmualar, derleyen ve derlendikleri dönemin edebî zevki ve sanat anlayışı hakkında fikir vermekle beraber bilinen kaynaklarda ismine tesadüf edilemeyen pek çok şair ve eserlerinin tespit edilebilmesi bakımından da Türk edebiyatının önemli kaynakları arasında yer almaktadır. Yapılan bu çalışma mecmuaların, klasik Türk şiirinin kaynakları arasındaki önemini de ortaya koymaktadır.

1. Edâî Sinân Çelebi

¹ Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi, 1537 yılında Saraybosna'da kurulmuştur. Kütüphanede Doğu ve Batı dillerinde yazılmış 50.000'i aşkın eser bulunmaktadır. Bunların yaklaşık 20.000 kadarının İslamî ilimlerle ilgili olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte önemli bir kısmı mecmua olan Türkçe, Farsça, Arapça yazmalar arasında birçok nadir ve değerli eser, Bosna'nın Osmanlı dönemiyle ilgili belgeler, vakfiyeler ve Bosna mahkemesine ait şer'î siciller bulunmaktadır (Karkıç, 1996, s. 458).

Edâyî Sinân Çelebi ile ilgili bibliyografik kaynaklardan edinebildiğimiz bilgiler oldukça sınırlıdır. Buna göre Edâyî, XVI. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış, Türkçe şiirler yazan Saraybosnalı bir şairdir (Šabanović, 1973, s. 640; Nametak, 1989, s. 55-56; Mehmedović, 2018, s. 160-161). Nametak ve Mehmedovic, şairin bir miraciyesi olduğundan bahsetmekte ve miraciyenin Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi R-4007 numaralı mecmuada kayıtlı olduğu bilgisini vermektedir (Nametak, 1989, s. 56; Mehmedović, 2018, s. 161). Şairin miraciye dışında tertip ettiği bir divanı olup olmadığı bilinmemekle birlikte Bosna-Hersek kütüphanelerinde kayıtlı bazı mecmualarda Edâyî'ye ait şiirler yer almaktadır.²

2. Miraciye'nin Şekil ve Muhteva Özellikleri

Kaside nazım şekliyle yazılan Edâyî'nin Miraciye'si 121 beyitten oluşmakta ve şairin mahlası 112. beyitte geçmektedir. Miraciye, aruzun “mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Eserde özellikle kelime eksikliklerinden kaynaklanan vezin problemleriyle karşılaşmaktadır. Miraciyenin mevcut başka bir nüshası tespit edilemediği için bu hataların şairden mi yoksa eserin istinsahı esnasında müstensihten mi kaynaklandığı bilinmemektedir. Kelime eksikliklerinden kaynaklanan vezin aksaklıkları metin tamiri yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. Edâyî, eserinde zaman zaman imaleye başvurmuş olsa da şairin genel itibarıyla vezni kullanmada başarılı olduğu söylenebilir. Miraciyede redif kullanılmamış, kafiye olarak ise (l) sesi kullanılmıştır. Eserin ne zaman yazıldığına dair metnin içinde veya sonunda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Miraciyenin dinî muhtevalı bir metin olması nedeniyle eserde çok sayıda Arapça ve Farsça kelime bulunmaktadır. Zaman zaman mısranın tamamının “Ne şeb ħalvet-serây-ı sâlikân-ı ka'be-i maşşûd/ Ne şeb 'ibret-nümâ-yı nâzırân-ı 'âlem-i ma'nâ, Şeh-i kişvergüşâ-yı reh-nümâ-yı mülk-i lâhûtî/ Meh-i zînet-fezâ-yı menzil-i eflâk-ı Mâ evhâ” gibi zincirleme terkiplerden oluştuğu görülmektedir. Arapça, Farsça kelimelerin ve bu kelimelerden oluşan uzun zincirleme tamlamaların sıkça kullanılması eserin anlaşılmasını güçleştirmekte ve eserin dilini ağırlaştırmaktadır. Ayrıca eserde pek çok ayet-i kerimeye iktibas yoluyla yer verilmiştir. Ayetlerin bir kısmı miraç mucizesi ile ilgili iken bir kısmı da Hz. Muhammed'i metheden ayetlerdir.

Sözlerine miraç hadisesinin gerçekleştiği gecenin tasviriyle başlayan Edâyî, bu geceyi gökyüzünde gerçekleşen bir düğün gecesi olarak tasavvur etmiştir. Dünyanın kandille süslendiği, dünya ve ukbanın sevinçle dolduğunu belirten şair, dünya yeni gelininin arzusuna kavuştuğunu meleklerin feleklerde ona kına gecesi yaptıklarını söylemiştir:

Meger bir gice zeyn olup mesâbihile bu dünyâ

Sürür ile pür idi sürveş dünyâ vü mâfihâ (b. 1)

O gice nev-'arûs-ı dehr gûyâ ber-murâd oldu

Feleklerde melekler itdiler ana şeb-i hınnâ (b. 2)

Edâyî, kasidede nesib bölümünde çeşitli söz sanatlarından istifade ederek geceyle ilgili betimlemeler yapmıştır. Miracın gerçekleşeceği gecenin övgüsünde bulunurken mübalağalı ifadeler kullanan şair, bu gecede cihanın cennetleri kışkandıracağından, yüce âlemin yeryüzüne zevkten yansıdığından bahsetmiştir (b. 25). Sözlerine “Öyle bir gece ki maksat Kabe'sinin salıklarının bir araya geldiği saray, öyle bir gece ki mana âlemine bakanlara ibret gösteren” (b. 26) diyerek devam eden Edâyî, 28. beyitte artık

² Yapılan taramalar sonucunda Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi 1063 ve 3049 numaralarda kayıtlı mecmualarda Edâyî'ye ait manzumelere rastlanmıştır.

bu gecenin Hz. Muhammed'in gökyüzüne yükselerek miraca çıktığı gece olduğunu ifade etmiştir:

Cevâb irişdi hâtifden ki bu şebdür şeb-i isrâ
'Urûc itdi bu şeb eflâke şâh-ı taht-ı isti'lâ (b. 28)

Edâyî, miraç gecesinin önemi ve özelliklerini dile getirdikten sonra hadisenin nasıl gerçekleşeceğine temas etmeden önce beyitlerinde Hz. Muhammed'in övgüsüne yer vermiştir. Allah'ın, daha varlık aynasında Hz. Âdem ile Havva görünmezken Hz. Muhammed'i kendi nurundan yarattığını söyleyen şair, Hz. Muhammed için "hidayet çarhının ayı, saadet tahtının şahı" ifadelerini kullanmış, onun dünyaya gelişyle birlikte yeryüzünden küfrü ve zulmeti kaldırdığını söylemiştir:

Yaratdı zâtı nûrundan Hüdâ anı habîb itdi
Görünmezken vücûd âyînesinde Âdem ü Havvâ (b. 38)
Hidâyet çarhının mâhı sa'âdet tahtının şâhı
Odur 'uşşâka li'llâhi delâlet eyleyen hakkâ (b. 39)
Şeb-i küfri şekâ-yı zulmeti ref' itdi dünyâdan
Togınca matla'-ı mâderden ol mihr-i cihân-ârâ (b. 51)

Aynı ikiye bölünmesi mucizesine de telmihte bulunan şair bir beytinde inkârcıların, Hz. Muhammed'in mucizelerini inkâr etmesi üzerine onun ayı ikiye böldüğünden bahsetmiş diğer beyitte ise o sultanın davasına iki âlemin de şahit olduğunu, yer ve gökten "amennâ (inandık) ve saddaknâ (tasdik ettik)" sözlerinin geldiğini söylemiştir:

O sultânun idince münkirân i'câzını inkâr
Şehâdet itdi da'vâsına iki şak olup bedrâ (b. 52)
Güvâh olup dü-âlem müdde'âsına o sultânun
Zemîn ü âsumândan geldi âmennâ ve saddaknâ (b. 53)

62. beyite kadar Hz. Muhammed'in güzel vasıflarına ve mucizelerine yer veren şair, 62. beyitte onun vasıflarını bir gül bahçesine benzeterek artık vasıflarından söz etmenin yeterli olduğunu çünkü onun methinin yazıyla bildirilebilmesinin asla mümkün olamayacağını ifade etmiştir:

Yeter gülzâr-ı vasfindan ser-âgâz eyledün çünkim
Degül eş'âr ile iş'âr mümkün medhini aslâ (b. 62)

Kasidede, 63. beyitten itibaren miraç hadisesi anlatılmaya başlanmış ve Hz. Muhammed'in miraca çıkması için emrine verilen Burak'ın sahip olduğu vasıflara övgülerle yer verilmiştir:

Varup ol gice emr-i Hakk[ı]la firdevse Cebrâ'il
Çıkardı binmege ol şâha bir hink-i felek-peymâ (b. 63)
Yazarlar resm-i vasfın ol Burâk-ı berk-refâtun
Beşer-sûret melek-sîret sabâ-sür'at semâ-sîmâ (b. 64)
Tezerv-i hoş-hırâm olur zemîn üzre hırâm itse
Semâda seyr kıldukça olur murg-ı hümâ hem-tâ (b. 65)
Dü-kevnün 'arsasını tarfetül'l-âyn içre kat' eyler
Koşulsa merdüm-i gülgûn-ı çeşm olmaz ana hem-tâ (b. 66)

73-74. beyitlerde Hz. Muhammed'in Cebrail ile birlikte Mescid-i Aksâ'ya gitmesi ve orada peygamber ve evliya ruhları tarafından karşılanışı tasvir edilmiştir:

Yanınca hazret-i Cibrîl olup yâr u vefâdârı
Revân oldılar evvel menzil oldu Mescid-i Aksâ (b. 73)

Cemî'-i enbiyâ vü evliyâ ervâhı geldiler

Kuşatdılar anı saf saf misâl-i Ka'be-i 'ulyâ (b. 74)

Şair, 79-91. beyitleri arasında Hz. Muhammed'in merdivenle göğe yükselişini, meleklerin ayağına yüz sürüp miracının mübarek olmasını dilediği anlatmakta ve felekleri aşarken karşılaştıklarını betimlemektedir. 91. beyitte ise artık Sidre'ye ulaşır orada Cebrail'den ayrıldığını ve artık buradan sonra yalnız kaldığını bildirmektedir:

Sipihre çıkdılar envâr-ı 'aşkun nerdubânından

Kamu ehl-i semâ gördi 'ibâdet üzre her bir câ (b. 79)

Melâ'ik cümle istikbâl idüp yüz sürdi pâyına

Mübârek ola mi'râcun didiler cümle ser-tâ-pâ (b. 80)

İrişüp müntehâ-yı sidreye çünkim kadem basdı

Cüdâ oldu o dem Cibrîl kaldı Mustafâ tenhâ (b. 91)

Edâyî, 93. beyitte ise Hz. Muhammed'i Allah'ın huzuruna getiren Refref'e yer vermiştir:

Orada geldi Refref itdi ol sultân-ı istikbâl

Getürdi ana pây-endâz bir istebrâk-ı vâlâ (b. 93)

Şair, 94-111. beyitleri arasında Hz. Muhammed'in lâ-mekânda Allah'ın huzurunda, O'nun yüceliği karşısındaki hâlini tasvir edip Hz. Muhammed'in Allah'a ümmetini de andığı tekellüme yani Hz. Muhammed'in Allah'la konuşmasına yer vermiştir. Şair, 112. beyitte mahlasına yer verdiği taç beyitten sonra dua bölümüne geçmekte ve dua ile eserini tamamlamaktadır:

Ola rûh-ı revânı zât-ı bahta her nefes vâsıl

Hem olsun âl u ashâba salât-ı Hayy-ı bî-hem-tâ (b. 121)

Miraciye, şekil ve muhteva bakımından incelendiğinde Edâyî'nin Miraciye'sinde klasik Türk edebiyatındaki miraciyelerde görülen genel yapı ve muhtevaya bağlı kaldığı görülmektedir.

3. Nüsha Tavsifi

Edâyî'ye ait miraciyenin içinde yer aldığı mecmua, Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesi'nde R-4007 numarada kayıtlıdır. 14,3x20,2 cm (9x16 cm) ölçülerinde olan mecmua, deri cilt içindedir. Eserde bulunan şiirler siyah mürekkep kullanılarak sarı kâğıt üzerine talik hat ile yazılmıştır. Mecmuada çerçeve ve cetvel bulunmamakta, sütun ve satır sayıları da varaklara göre değişiklik göstermektedir.³ Toplam 104 varaktan oluşan eser kütüphane kayıtlarında, R-4007/1, 4007/2, 4007/3, 4007/4, 4007/5, 4007/6, 4007/7, 4007/8, 4007/9 şeklinde parçalar hâlinde yer almaktadır. Edâyî'ye ait miraciye 4007/2 numarada 11b-12b ve 15a-16b varakları arasında "Mi'râciyye-i Edâyî Efendi" başlığı altında bulunmaktadır. Mecmuada yer alan diğer bölümler kütüphane kaydında şu şekilde başlıklandırılmıştır: 4007/1 Dîvân (Şeyhülislam Yahyâ Efendi), 4007/3 'Adnî Efendi Güft be-Tarik-i Pend, 4007/4 Pend-i Fuzûlî, 4007/5 Pend-i Âzerî, 4007/6 Der Beyân-ı 'Aşk ve Mehabbet ve Tarika-i Meyl ve Meveddet ki Mucib-i Şevk Est Der Bidâyet ve Nihâyet, 4007/7 Osmanlı Şairlerinin Şiirleri, 4007/8 Nâbî-i Tuzlevî, 4007/9 Dîvân-ı Şâhî.

³ Mecmuanın orijinalini görmemiz mümkün olamadığı için ölçüleri, cildi ve kapağı hakkında bilgi verilirken katalog kaydı dikkate alınmıştır (Katalog kaydı için bk. Nametak, 1998, s. 368-370).

4. Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Yöntem ve Bazı Teknik Hususlar

Edâyî'nin Miraciye'sinin çeviri yazılı metni hazırlanırken şu hususlara dikkat edilmiştir:

1. Farsça ikilemelerin ortasına getirilen ekler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: “câ-be-câ” gibi. Ön ekler, edatlar eklendikleri kelimedenden kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: “bî-mānend, hem-tā” gibi. İki isimden oluşan birleşik sıfatlar ve birleşik isimler kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır: “semen-büy, perî-rüy” gibi.
2. Farsça son eklerin yazımında; mastarın geniş zaman kökünden oluşan ekler kelimedenden ayrı, diğerleri eklendikleri kelimeye bitişik yazılmıştır: “ber-dār, pāy-endāz; mehveş, gülzār” gibi.
3. Atıf vavları kalınlık-incelik uyumu göz önüne alınarak “u-ü/ vü” şeklinde okunmuştur.
4. Farsça isim ve sıfat tamlamalarında tamlayan ve tamlanandan sonra ses uyumu dikkate alınarak ı-i/ yı-yi yazılmıştır.
5. Metinde geçen ayet ve hadis iktibasları italik yazılmıştır. Ayetlerin anlamları ile sure ve ayet numaraları dipnotta gösterilmiştir.
6. Farsçadaki “vāv-ı mâ dûle”ler “~” şeklinde gösterilmiştir: “h~āce” gibi.
7. Her türlü metin tamiri köşeli ayraç [] içinde gösterilmiştir.
8. Özel isimlerin baş harfleri büyük harfle yazılmış, özel isimlere gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmamıştır.

5. Metin

Mi'râciyye-i Edâyî Efendi

[11b]

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Meger bir gice zeyn olup meşâbîhile bu dünyâ
Sürür ile pür idi sürveş dünyâ vü mâfihâ
2. O gice nev-'arūs-ı dehr gūyâ ber-murād oldu
Feleklerde melekler itdiler ana şeb-i hınnâ
3. Te'āla'llāh idüp bir hıştı sīm ü birisini zer
Binā itdürdi bānī-i felek bir ğurfe-i 'ulyā
4. Sarāyı sūrınun saḳfı muḳarnas naḳşı bî-mānend
Şukuḳlar yer yer encüm māh-ı tābān şemse-i zībā
5. Niḳāb-ı āl ile mihr oldu çün ol ḥacleye dāḥil
Felek dāmādı aña sīm ü zer saçdı 'arūs-āsā
6. Zer ü gevher tutar sīmīn ṭabaḳ içre o şoḥbetde
Gulām-ı şems-peykerveş ṭurup māh-ı cihān-ārā
7. Şihāb ol gice atdı şubḥ olunca āsumāniler
Ḥurūş-ı 'arşa te'sīr itdi ol nār-ı şafā-baḥşā
8. Felek pīrāhen-i zerkeş ḳamer bir şem'-i kāfūrī
Felekler aşdılar ol sūra bir fānūs-ı nev-peydā
9. Şikār için felek murġ-ı muraşşa'-bāl-i ḥūrşīdi
Ḳurup maġribde dām-ı leyli etmiş dāneler ilḳā
10. Felek berbād idince ḥırmen-i mihr-i dıraḥşānı
Yerinde dāneler ḳaldı görinür keḥkeşān-āsā
11. Şafaḳ şanmañ felek ḳatl eyleyüp 'aşıḳlaruñ birin
Libāsın al idi[nüp şoñra] yaḳmış destine ḥınnā

12. Meger şayd itdi şîr-i mihri şayyâd-ı felek ol dem
Gö[rinür] dâmen-i pîrâhen[i] memlû dem-i hamrâ
13. Hamâm-ı âfitâbı şayd idince şâh-bâz-ı şeb
Çıkardı beyzâsından nice nice beççe-i beyzâ
14. Kânad altına aldı beyzâsın zâğ-ı şeb-i deycûr
Görinür zîr-i bâlinden beyâzı câ-be-câ ammâ
15. Vücûdın yakdı çün kaķnûs-ı hûrşîd eyledi ifnâ
Hudâ hâkisterinden mâh [u] encüm eyledi ihyâ
16. Açıldı gülşen-i ‘âlemde niçe gonce-i encüm
Kopardı bâğbân-ı dehr gerçi bir gül-i ra’nâ
17. ‘Aceb sünbül hevâ gösterdi yine çarḥ gülzârı
Ki bu naķşı dahı resm itmemişdi Mânî-i dünyâ
18. Yine garḥ itdi rûzuñ zevraķın girdâb-ı mağribde
‘Aceb mevc-efken oldu nâ-gehân bu lûcce-i ḥadrâ

[12a]

19. Düşürdi çâha çün Ya’ķûbı dehrüñ Yûsuf-ı mihri
Ağarmış giryeden çeşm-i ḥazînidür meh-i ğarrâ
20. Gice yatisına gitdi meger kim ḥusrev-i ḥâver
Aña ḥayl ü ḥaşem encüm felekler ḥayme-i vâlâ
21. Güm itdi dehr çünkim gevher-i nâ-yâb-ı hûrşîdi
Çerâğ-ı mâh u encümle aradı çarḥı ser-tâ-pâ
22. Biri birine katdı ‘âlemi ol şeb çerâğičün
Felek pervîzen ihzâr eyledi bulmağičün güyâ
23. Felekde güm olunca bezm-i rûzuñ câm-ı zerrîni
Şeb aña nuķl-ı encüm sāğar-ı sîm eyledi peydâ
24. Nehârüñ câmı zerrîn sāğar-ı şeb sîm-i ḥâlîşden
Te‘âla’llâh zihî bezm-i şafâ peymâ-yı ğam-fersâ
25. Didim bu şeb ne şebdür kim cihân reşk-i cinân olmuş
Meger ‘aks oldu dünyâya şafâdan ‘âlem-i bâlâ
26. Ne şeb ḥalvet-serây-ı sâlikân-ı Ka’be-i maķşûd
Ne şeb ‘ibret-nümâ-yı nâzırân-ı ‘âlem-i ma’nâ
27. Beyâz-ı ğurresi revnaķ-fezâ-yı cebhe-i ğılmân
Sevâd-ı tûrresi ziynet-nümâ-yı çehre-i havrâ
28. Cevâb irişdi hâtîfden ki bu şebdür şeb-i isrâ
‘Urûc itdi bu şeb eflâke şâh-ı taḥt-ı isti’lâ
29. Bu şebdür müştehir envâr-ı mi‘râc-ı ḥudâvendî
Bu şebdür müştehir esrâr-ı *sübḥâne’llezî isrâ*⁴
30. Başar diyü bu şeb ruḥsâr-ı eflâke şeh-i *levlâk*⁵
Tokuz tolandı çarḥı şevķıla mâh-ı cihân-ârâ
31. Sicill-i rûzı tayy idüp debîr-i hikmet-i Bârî
Şeb-i kadriyçün ol şâhuñ olındı bir berât inşâ

⁴ “Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.” İsrâ 17/1. Bu ve bundan sonraki ayet meallerinde *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur’an Yolu Meali* esas alınmıştır (Bk. URL-3).

⁵ “Levlâke levlâke le-mâ halaktü’l-eḫlâke” hadisinden iktibastır. “Sen olmasaydın (ey Muhammed), felekleri yaratmazdım.” (Yılmaz, 2013, s. 456).

32. Zer-efşân itdi münşî-i felek evrâk-ı ebrîsin
Feşâhat şâhının divân-ı vaşfin kılmağa imlâ
33. Şeh-i kişver-güşâ-yı reh-nümâ-yı mülk-i lâhûtî
Meh-i zînet-fezâ-yı menzil-i eflâk-ı *Mâ evhâ*⁶
34. Delîl-i maşrîk u mağrib kefil-i tâ'ib ü müznib
Meh-i burc-ı dü-âlem âfitâb-ı Yeşrib ü Baḥḥâ
35. Cemâl-i bâ-kemâli âfitâb-ı çarḥ-ı vaḥdetdür
N'ola mihr-i cemâlinen ziyâ bulsa iki dünyâ
36. İki dünyâ meger kim bir şâdefdür baḥr-ı vaḥdetden
O kân-ı şafvetüñ zât-ı şerîfi bir dūr-i yektâ
37. Dūr-i şehvâr-ı vaḥdetdür çıkarup kân-ı imkândan
Yaraşur güş-ı hûşâ güş-vâr olsa katı a'lâ

[12b]

38. Yaratdı zâtı nûrından Hudâ anı habîb itdi
Görünmezken vücûd âyînesinde Âdem ü Havvâ
39. Hidâyet çarḥının mâhı sa'âdet tahtının şâhı
Odur 'uşşâka li'llâhi delâlet eyleyen ḥakḳâ
40. Sipeh-sâlâr-ı ümmet şehsüvâr-ı 'arşa-i vaḥdet
Ki tîğ-i 'arşı ref' itdi zalâm-ı şirki mihr-âsâ
41. İmâm-ı cümle-i kümmel humâm-ı zümre-i mürsel
Muḥammed Muştafâ k'oldur cihândan maksad-ı aḳşâ
42. Tecellî eyleyüp esmâ vü evşâfiyla zâtına
'Aceb âyîne-i 'âlem-nümâ kılmış anı Mevlâ
43. Debistân-ı *ebiytu 'inde rabbide*⁷ olup ḥ'âce
Kamu eṭfâl-i ervâḥa okutdı 'alleme'l-esmâ
44. O şâhuñ mihr-i rûḥ-ı a'zamı olmasa ervâḥuñ
İderdi mülk-i ecsâmına cünd-i zulmet istilâ
45. Tecezzî eylemiş ervâḥ Ku'rân gibi rûḥından
Ḥakîkatde degildür gerçi nûr-ı mihr-i zû-eczâ
46. Ger olmasaydı şüret 'âlemi ma'nâda hep birbir
Mekânile olurlar muhtelif enhâr ile deryâ
47. Şâdefdür baḥr-ı vaḥdetden vücûdı 'âlem-i 'aşḳa
Kulüb aşdâfi nûr-ı 'aşḳı içre lülü-i lâlâ
48. Sezâdur dürr-i nuṭkı güş-vâr-ı güş-ı cân olsa
Ki ka'r-ı kulzüm-i vaḥdetden oldı cümle ber-bâlâ
49. Temevvüc eyledi deryâ-yı vaḥdet bād-ı 'aşḳıyla
Bu deñlü oldı emvâc-ı şu'un-ı bî-'aded peydâ
50. Bu mevcûñ keşretine bakma kim deryâ yine birdür
Hemân bād-ı muḥabbet esmese hep mevc olur deryâ
51. Şeb-i küfri şekâ-yı zulmeti ref' itdi dünyâdan
Toğınca maṭla'-ı mâderden ol mihr-i cihân-ārâ

⁶ “Böylece Allah, kuluna vahyini ilettili.” Necm 53/10.

⁷ “Ben, Rabbimin katında gecelerim.” Bu hadisın tamamı: “Ben, sizden hiçbiriniz gibi değilim. Rabbim, beni yedirip içirdiği halde gecelerim” mealindedir. Hz. Peygamber, öbür insanlardan farklı bir yanını açıklamakta, Allah tarafından kendisine ikram edildiğini belirtmektedir (Yılmaz, 2013, s. 94).

52. O şulṭānuñ idince münkirān i'cāzını inkār
Şehādet itdi da'vāsına iki şaḡ olup bedrā
53. Güvāh olup dü-'ālem müdde'āsına o şulṭānuñ
Zemīn ü āsumāndan geldi āmennā vü şaddaḡnā⁸
54. Basup zahrına şıḡḡat ḡatmin aḡkām-ı risālātuñ
Nübüvvet emrin āḡir itdi ebrūsı çeküp tuḡrā
55. Eger Ku'rān gibi ḡātimligine ḡüccet isterseñ
Cemāli şak ü çeşmi 'ayn-ı ḡatm ü kaşları imzā
56. Şunūf-ı mu'cizātın enbiyānuñ cümle cāmī'dür
N'ola ḡātemligile ḡatm ile olursa müştēsā

[15a]

57. Tarīk-ı şer'ile ḡālī ḡaḡīḡat ma'rifet ḡālī
Vücūd-ı mümkināta oldılar güyā ki çār a'zā
58. O şāhuñ nitekim ḡāḡ cezbēsinden şems ḡāl almış
Semā' eyler felekde rüz u şeb manend-i Mevlānā
59. Niçe Manşūrlar ber-dār olupdur dār-ı zülfinde
Niçe 'āşıkları şahbā-yı 'aşkı eyledi rüsivā
60. Harīm-i Ka'be-i 'aşkına yol bulan o şulṭānuñ
Şafā ile hemān sa'y itsün oldur 'urve-i vüṡḡā
61. Tezerv-i sid[re]-seyr aḡşā-ḡıram u levḡ-neverd oldur
Odur mesned-nişīn-i şeh-nişīn-i nāz u istiḡnā
62. Yeter gülzār-ı vaşfında ser-āḡāz eyledüñ çünküm
Degül eş'ār ile iş'ār mümkün medḡini aşlā
63. Varup ol gice emr-i Ḥaḡḡ[ı]la firdevse Cebrā'īl
Çıkardı binmege ol şāha bir ḡink-i felek-peymā
64. Yazarlar resm-i vaşfın ol Burāḡ-ı berḡ-reftāruñ
Beşer-şüret melek-siret şabā-sür'at semā-simā
65. Tezerv-i ḡoş-ḡıram olur zemīn üzre ḡıram itse
Semāda seyr kılduḡça olur murg-ı ḡümā hem-tā
66. Dü-kevnüñ 'arşasını tarfetü'l-'ayn içre kaḡ' eyler
Ḳoşulsa merdüm-i gülgün-ı çeşm olmaz aña hem-tā
67. O rehivār-ı cihān-gerdün su'al iderseñ evşāfın
Peri-rüy u melek-ḡüy u semen-büy u ḡayāt-efzā
68. Cihān ıştāblı içre mihr ü meh zer satlıdır anuñ
Felek ḡırbālī içre encüm aña cüdurur güyā
69. O raḡş-ı āfitābı zīn ile zeyn eyleyüp Cibrīl
Şüreyyā oldı ḡalḡālī meh-i nev na'l-ı sīm aña
70. İnüp raḡşıla peyk-i Ḥaḡ peyām irgürdi ḡazretten
Didi Ḥaḡ cevher-i eşvāḡ u teslīm eyledi iḡdā
71. Basīḡ-i ḡāḡden çıksun bisāt-ı ḡurbuma gelsün
Nihālinden şeref bulsun bu nüh firūze-i 'ulyā
72. Binüp ol ḡink-i çālāke yöneldi dergeh-i pāke
Olup hevdec-nişīn-i nāḡe-i nāz ol şaḡı leylā
73. Yanınca ḡazret-i Cibrīl olup yār u vefādārı
Revān oldılar evvel menzil oldı Mescid-i Aḡşā

⁸ “İnandık ve onayladık” doğrunun onanması niteliğinde bir sözdür (Yılmaz, 2013, s. 49).

74. Cemî'-i enbiyâ vü evliyâ ervâhı geldiler
 Kuşatdılar anı şaf şaf mişâl-i Ka'be-i 'ulyâ
 75. O demde Kâdiyü'l-hâcâta itdiler münâcâtı
 Cemî'-i enbiyâ ümmetden olmak itdi istid'â

[15b]

76. Zemîn reşkile qaldı türe-dil mihr-i cemâlinsiz
 O mâhı sinesine çekdügi dem 'âlem-i bâlâ
 77. Gûlâm-ı mihr ü mehe sîm ü zer ibrîk ü legen tutmuş
 Mübârek ayağından âb-ı rû kesb itmege dünyâ
 78. Terâzû-yı meh ü mihr ile tartar rûz u şeb altun
 Olup ol Yûsuf-ı hüsne felekler müştêrî gûyâ
 79. Sipihre çıkdılar envâr-ı 'aşkuñ nerdubânından
 Kamu ehl-i semâ gördi 'ibâdet üzre her bir câ
 80. Melâ'ik cümle istikbâl idüp yüz sürdi pâyına
 Mübârek ola mi'râcuñ didiler cümle ser-tâ-pâ
 81. İkincide 'utârid hâk-i pâyın iktihâl itdi
 Şafâlar buldı fi'l-hâl olmışiken 'ayn-ı nâ-bînâ
 82. Üçünciye çıkınca çarh-ı çârüm cezb idüp anı
 Görince nûr-ı vechin şermile mihr oldı nâ-peydâ
 83. Nişâr-ı maqdemoğün nûh felek ol şâh-ı kevneynüñ
 Bozup taşını mihrüñ cümle altun kesdiler a'lâ
 84. Cemâl-i bâ-kemâlınden kamer hükmin alup mirrîh
 Kodı şemşîrin elden olmadı devrinde hûn-pâlâ
 85. 'İzâr-ı mehveşi şalınca çarh-ı sâdisse pertev
 Te'allum itdi bercîs anda ders-i 'ilmile takvâ
 86. Te'allum itmemişken kimseden âyîn-i keyvânı
 Cihân-bânlık rûsûmın itdi keyvân andan istikşâ
 87. Feleklerde melekler gül gibi elden ele anı
 Kapışdılar huzûr-ı hâzret-i hâkka varınca tâ
 88. Ni'âlinden şeref kesb eyleyüp sultân-ı kevneynüñ
 Didi kerrübiyân-ı 'arş u kürsî merhabâ ehlâ
 89. Cihân şemsinden ayrı döndü Mevlânâya ol demde
 Kaçan mihr-i cemâli eyledi 'arş-ı berinde câ
 90. O maḥbûb-ı Hudâ şems-i Hudâ nûru'l-verâ âhîr
 Çıkup 'izz ü sa'âdetle kodı 'arş üstüne çün pâ
 91. İrişüp mûntehâ-yı sidreye çünkim kadem başdı
 Cüdâ oldı o dem Cibrîl qaldı Muştafâ tenhâ
 92. Didi peyk-i Hudâ bundan öte parmak kadar geçsem
 Per ü bâlûm yaqar Yezdân mihr-i 'aşk ser-tâ-pâ
 93. Orada geldi Refref itdi ol sultân-ı istikbâl
 Getürdi aña pây-endâz bir istebrâk-ı vâlâ
 94. Geçince şeş cihetden nûh felekden çâr 'unşurdan
 Serây-ı lâ-mekâna girdi gördi âyet-i kübrâ

[16a]

95. Görüp işitdi ol hālātı kim görüp işidilmez
Göründi *lī ma‘allah*⁹ hālını ‘aynında bī-pervā
96. Hicābı *len terānī*¹⁰ ref’ olup insān-ı ‘aynından
Buyurdu *men ra ‘ānī*¹¹ olup ol demde haber-fermā
97. Şıfāt ol ‘ayn-ı ān-ı zāt olup mahv oldu gayriyyet
Rücū’ itdi yine ašla o nūr-ı hālīk-i yektā
98. O şāha keşf olup *Allāhu nūruñ*¹² sırrı ol demde
Kemāliyle aña gösterdi yüz bu devlet-i ‘uzmā
99. Hemān tapşurdu sırrı sırta kendi aradan çıkıdı
Bir oldu ‘aşık u ma‘şuk-ı ‘aşk u ‘adile Mevlā
100. Arada oldu toksan biñ kelām esrār-ı hikmetden
Olur iñnāb-ı merğüb anda kim maṭlūb ola işkā
101. Egerçi şūretā hāzret vücūdıyla ‘urūc itdi
Velī ma’nāda cismin daḥı cān itmişdi ol dānā
102. Keşāfet yoğıdı ašlā vücūdı nūr idi mahzā
Aña yeksān idi ḥaqqā gerek şūret gerek ma’nā
103. Muḥaqqıklar didiler gerçi cismi itdi mi’rācı
Velī dūnyā gögine vardı çünkim ol yüzi kumrā
104. Girüp germābe-i çarḥa çıkardı cāme-i cismin
Hemān rūḥ-ı muşavver oldu gūyā ol gül-i ra’nā
105. Hüviyyet nūri ile nūr-ı vahdet yine birleşdi
Yedi deryā bir oldu ḥāşıl oldu kurb-ı *ev-ednā*¹³
106. Didi bī-lafz u şavt iste ḥabībim her ne isterseñ
Şefā‘at kıl tekellūf ber-ṭaraf hīç itme istiḥyā
107. Beni her kande kim zıkr edesin ben hāzırım anda
Senūñ mir’ātuñı kıldum benüm mir’ātuma meclā
108. Hezārān ‘izz ü nāzıla münācāt u niyāzıla
‘Afuñ rahmetlerinden ümmetini itdi isti‘fā
109. Nüzül itdi [zemīne] yine bārān gibi bir demde
Ḍalālet mürdegānın itdi iḥyā çün dem-i ‘İsā
110. O mahbūb-ı Ḥudā sultān-ı ḥayl-i enbiyā ol şeb
Ne vāki’ oldu ise itdi aşḥābına hep inbā
111. Yeter geşt eyledūñ mısır-ı ‘urūcı şekeristānın
Ḳarār it gülşen-i vaşfında ey tūtī-i sūkker-hā
112. Dilin çün medḥūñe gūyā kılan sensin Ḥudāvendā
Yine kıl ‘aşkıla iḥyā Edāyī mürdeyi cānā
113. Kaçan iderdi medḥūñ dil anı söyletmeşe derdūñ
Ne ḥaddi var gedānuñ vaşfuña dem urmağa şāhā

⁹ “Lī ma‘a’llāhi vaktün lā-yese’unī fihi melekün mukarrebün ve lā-nebiyyün mürselün” hadisinden iktibastır. “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki ne bir mukarreb melek ne de mürsel bir nebi öyle bir yakınlığı elde edebilir.” (Yılmaz, 2013, s. 469).

¹⁰ “Fakat şu dağa bak; eğer o yerinde durabilirse sen de beni görebilirsin” buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü.” A‘râf 7/143.

¹¹ “Men re‘ānī fi’l-menāmi (fe-kad re‘ānī) fe-inne’ş-şeytāne lā-yetemmesselū bī” hadisinden iktibastır. “Beni düşte gören, kuşkusuz beni görmüştür; çünkü şeytan, bana benzeyen bir şekle giremez.” (Yılmaz, 2013, s. 527).

¹² “Allah göklerin ve yerin nûrudur...” Nûr 24/35.

¹³ “Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu.” Necm 53/9.

[16b]

114. Zülâl-i fażluña dil-teşneyim beydâ-yı furkatde
Hâbîbün hürmeti kıl ölmedin ben mürdeyi iskā
115. Harîk-i nâr-ı hırmānum ğarîk-i baħr-i 'işıyanum
Kâtı muhtâc-ı ğufrānum mededkâr ol ħudāvendā
116. Nukûd-ı rahmetün şāhā 'uşāta vakfiken ħakkā
Bu deñlü cürmile mahrûm olam ben feyzden hāşā
117. Zülâl-i lutfuña dil-teşneyüm böyle maħal olmaz
Zekât-ı naķd-ı 'aşkı ben fakîre eyleseñ i'cā
118. Be-ħakkı Muştafā vü enbiyā vü evliyā Yā Rāb
Bugün göster cemālün kim görem ol devleti ferdā
119. Çerāĝ-ı mihrsüz olmaya bir dem tekye-i 'ālem
Ĥudāyā itme dilden nūr-ı 'aşkı bir nefes itfā
120. Nitekim ħānķāh-ı dehri ol şāhuñ şeb-i ķadri
Mu'aţţar eyleye her dem mişāl-i 'anber-i sārā
121. Ola rūĥ-ı revānı zāt-ı baħta her nefes vāşıl
Hem olsun āl u aşĥāba şalāt-ı Ĥayy-ı bî-hem-tā

Sonuç

Klasik Türk edebiyatında Hz. Muhammed'in doğumunu, hayatını, mucizelerini anlatan, özelliklerinden övgüyle bahseden çok sayıda edebî eser yazılmıştır. Hz. Muhammed'in en büyük mucizelerinden biri olarak kabul edilen miraç hadisesi de divanlarda ve mesnevilerde konu olarak sıkça işlenmiş, miracı konu edinen çok sayıda miraçname ya da miraciye adlı müstakil eserler yazılmıştır. Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde R-4007 numarasıyla kayıtlı bulunan mecmuada 11b-12b ve 15a-16b varakları arasında "Mi'râciyye-i Edâyi Efendi" başlığı altında kayıtlı Edâyi'ye ait miraciye de bunlardan biridir. Bu çalışmada sözü edilen miraciye Latin harflerine aktarılarak incelenmiştir. Bosnalı bir şair olan Edâyi de birçok divan şairi gibi miraciye yazma geleneğine uymuş ve kaside nazım şekliyle, aruzun "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbıyla, 121 beyitten oluşan bir miraciye yazmıştır. Şairin mahlası 112. beyitte geçmekte olup eserin ne zaman yazıldığına dair metnin içinde veya sonunda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Edâyi, miraciyesine hadisenin gerçekleştiği gecenin ve gökyüzünün tasviriyle başlamış, çeşitli söz sanatlarından istifade ederek geceyle ilgili betimlemelerle gecenin önemine vurgu yapmıştır. Şair, miraç gecesinin özelliklerini dile getirdikten sonra Hz. Muhammed'in övgüsüne yer vermiş ve mucizelerine telmihte bulunmuştur. Hz. Muhammed'in vasıflarından övgüyle bahseden şair, ne yazarsa yazsın bu methin yetersiz kalacağını ifade ederek 63. beyitten itibaren miraç hadisesi anlatmaya başlamış ve Hz. Muhammed'in miraca çıkması için emrine verilen Burak'ın sahip olduğu vasıflardan da övgüyle söz etmiştir. Ardından Hz. Muhammed'in Cebail ile birlikte Mescid-i Aksâ'ya gitmesini, orada karşılanışını, Hz. Muhammed'in merdivenle göğe yükselişini, meleklerin ayağına yüz sürüp miracının mübarek olmasını dilediğini ve felekleri aşarken karşılaştıklarını tasvir etmiştir. Hz. Muhammed'i Allah'ın huzuruna getiren Refref'i de anan şair, Hz. Muhammed'in lâ-mekânda Allah'la konuşmasına yer vermiştir. Şair, taç beyitten sonra dua bölümüne geçmiş ve dua ile eserini tamamlamıştır. Edâyi, klasik Türk edebiyatındaki miraciyelerde takip edilen genel yapı ve anlatıma bağlı kalarak miraç gecesinin önemi ve özelliklerini dile getirdikten sonra

H. Muhammed'in övgüsüne yer vermiş, mucizelerine telmihte bulunmuş ve miraç hadisesini sırasıyla anlatmıştır.

Arapça ve Farsça kelimelerin sık kullanımı ve yer yer zincirleme tamlamaların kullanımından kaynaklı dil ve üslup bakımından ağır denilebilecek miraciye de pek çok hadis ve ayet-i kerime de iktibas yoluyla kullanılmıştır.

Bosnalı bir şair olan ve Türkçe şiirler yazan Edâî'nin Miraciyesi'ne dikkat çekilen bu çalışmada, şairin miraciyesi ortaya koyularak konu ile ilgili yapılacak diğer çalışmalara zemin hazırlanmıştır. Mecmuaların dikkatli taranması neticesinde yapılacak bu tür çalışmalarla bilinen kaynaklarda ismine tesadüf edilemeyen başka şair ve yeni şiirlerin tespit edilebileceğine dikkat çekilerek Türk edebiyatında mecmuaların önemine de bir kez daha vurgu yapılmıştır.

Kaynakça

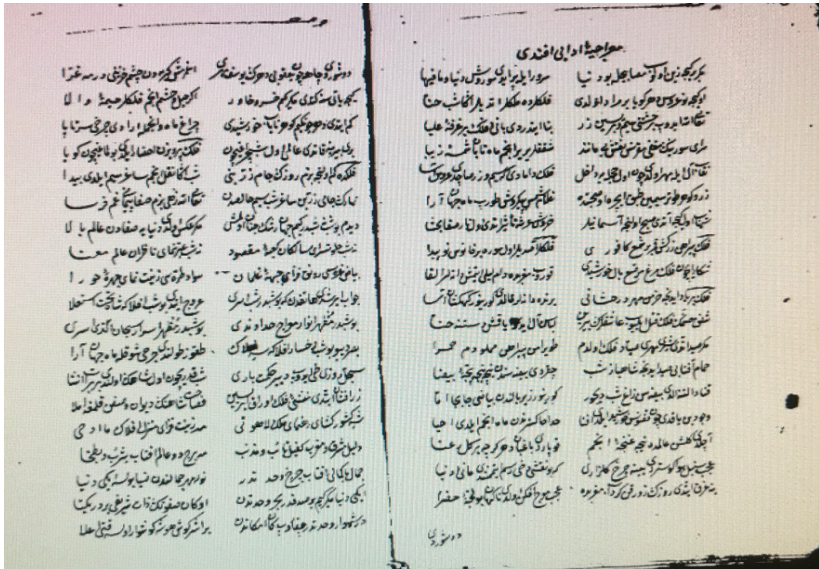
- Akar, M. (1987). *Türk edebiyatında manzum mi'râc-nâmeler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Arslan, M. (2019). *Manzum mi'râc-nâme ve mi'râciyyeler 1-2*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Gülüm, E. (2014). Türk edebiyatı'nda mi'râcnâmeler üzerine hazırlanmış çalışmalar hakkında bibliyografya denemesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35), 105-111.
- Karkıç, F. (1996). Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 13, s. 458-459.
- Mehmedović, A. (2018). *Leksikon Bošnjačke uleme*. Sarajevo: Gazi Husrev-Begova Biblioteka.
- Nametak, F. (1989). *Pregled književnog stravanja Bosansko-Hercegovačkih muslimana na Turskom jeziku*. Sarajevo.
- Nametak, F. (1998). *Catalogue of the Arabic, Turkish, Persian and Bosnian manuscripts C 4*. London-Sarajevo.
- Šabanović, H. (1973). *Književnost muslimana BiH na orijentalnim jezicima (biobibliografija)*. Sarajevo.
- Uzun, M. (2020). Mi'râciye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 30, s. 135-140.
- Yavuz, S.S. (2020). Mi'rac. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.30, s. 132-135.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde ayet ve hadisler (Ansiklopedik sözlük)*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

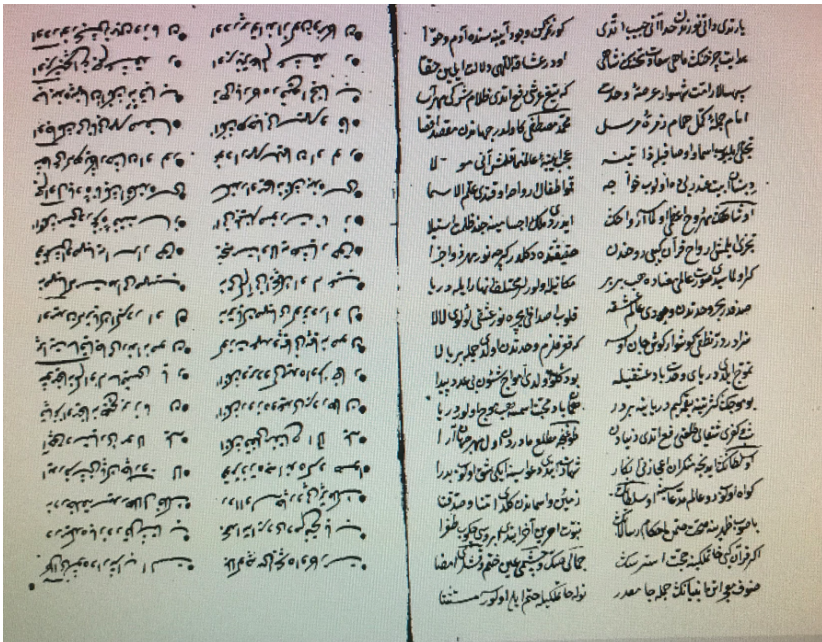
- URL-1: *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Yolu Meali*.
<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/isra-suresi-17/ayet-1/kuran-yolu-meali-5> (Erişim Tarihi: 30.04.2024).
- URL-2: *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Yolu Meali*.
<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/kuran-meal-2/necm-suresi-53/ayet-1/kuran-yolu-meali-5> (Erişim Tarihi: 30.04.2024).
- URL-3: *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Yolu Meali*.
<https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf/> (Erişim Tarihi: 30.04.2024).

Ek: Mir'âciyye-i Edâî Efendi, 11b-12b ve 15a-16b Varaklar

[11b-12a]

[12b-13a]

[14b-15a]

[illegible]

[15b-16a]

[illegible]

[16b-17a]

[illegible][illegible]